

Muszyna ¹ należy do najstarszych miejscowości Sądeckich. Posiada ciekawą historię, szczególnie istotnym faktem była kilkuniewkowa przynależność Muszyny i okolic do należącego do biskupów krakowskich klucza dóbr, zwanego Państwem Muszyńskim. Wędrówkę po Muszynie można odbyć śladami historii, gdzie jak w tygłu przemieszana jest bogata przeszłość z nowoczesnością.

Atrakcje historyczne

Najstarszą budowlą w Muszynie są ruiny zamku ² z czasów Kazimierza Wielkiego. Zamek ten był letnią rezydencją biskupów krakowskich. Innymi pozostałościami z dawnych czasów są: dwór starostów muszyńskich (XVIII w.) ³ – aktualnie siedziba Ośrodka Kultury, kordegarda ⁴ i zrekonstruowany XIX-wieczny zajazd ⁵ – obecnie Muzeum Regionalne Państwa Muszyńskiego. W ich okolicy znajduje się Dom Garcarza ⁶, w którym można skorzystać z warsztatów garncarskich, a nieopodal niego z warsztatów archeologicznych. Centralnym punktem rynku jest ratusz ⁷, wybudowany w 2021 r. na ruinach dawnej (XVI w.) siedziby władz miasta. Obiekt zawiera m.in. rekonstrukcję piwnic, które służyły do przechowywania sprowadzanych z Węgier towarów i wina ⁸. Budynek mieści także odtworzoną salę więzienną ⁹ z aranżacją miejsca tortur. Na parterze można skosztować ożywionej wody mineralnej i zasięgnąć informacji w punkcie obsługi turystycznej. Kolejnymi architektonicznymi ozdobami rynku są dwie zabytkowe kapliczki ¹⁰ ¹¹ z przełomu XVIII i XIX w. Na odchodzącej od rynku ulicy Kościelnej ¹² znajduje się zabytkowa szeregowa zabudowa mieszkańska, głównie z XIX w. Najstarsze jej budynki malował niegdyś Jan Matejko. Zwienieczeniem ulicy jest najcenniejszy obiekt sakralny Muszyny: późnobarokowy kościół pw. św. Józefa Oblubieńca NMP ¹³. Najbardziej wartościowym elementem jego wyposażenia jest późnogotycka rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem ¹⁴ z ok. 1470 r.

Charakterystycznymi zabytkami Ziemi Muszyńskiej są dawne potemkowskie cerkwie grekokatolickie (obecnie kościoły rzymskokatolickie). Najstarszą w polskich Karpatach (1600 r.), ujęta na Liście Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO i zarazem najcenniejsza z nich znajduje się w Powroźniku ¹⁵. Inne cerkwie znajdują się w pozostałych sołectwach

gminy: w Szczawniku ¹⁶, Jastrzębiku ¹⁷, Złockiem ¹⁸, Miliku ¹⁹, Andrzejówce ²⁰, Żegiestowie ²¹, Leluchowie ²², Dubnem ²³ i Wojkowej ²⁴.

Atrakcje przyrodnicze

Teren gminy jest niezwykle cenny z przyrodniczego punktu widzenia, w całości jest położony na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego. W Muszynie znajduje się unikatowy w skali Europy rezerwat Las Lipowy „Obrożyska” ¹⁵. Spośród pomników przyrody nieożywionej warcie uwagi są: największa i najefektniejsza w Polsce mofeta ¹⁶ (naturalne miejsce wydobywania się dwutlenku węgla) w dniu potoku Złockiego i „Czarna Młaka” ¹⁷ w Powroźniku (900-letni staw osuwiskowy).

Ogrody Sensoryczne

Nazywane są również Ogrodami Zmysłów. Stanowią niezwykłą atrakcję Muszyny. Są to największe tego typu ogrody w Polsce. Podzielono je na strefy: wzroku, smaku, dotyku, słuchu i zapachu oraz strefę zdrowia. W najwyższym punkcie kompleksu usytuowano wieżę widokową, u podnóża której położony jest pawilon muzyczny ²⁵. Dalsza część ogrodów nawiązuje do legend i wierzeń mieszkańców dawnego Państwa Muszyńskiego ²⁶.

Ogrody Magiczne

Są przykładem doskonałej aranżacji przyrody przez człowieka. Znajdują się nieopodal pialni wody mineralnej Antoni ²¹. Składają się z ogrodu: nowoczesnego, francuskiego, skalnego i antycznego. W tym ostatnim, oprócz bujnej roślinności, można podziwiać rzeźby przedstawiające bóstwa i muzy z greckiego panteonu ²⁸. Niezwykłą częścią ogrodów są wolieri z egzotycznym ptactwem. Można tu zobaczyć ponad dwadzieścia różnych gatunków m.in. długowiecznego żurawia mandzurskiego ²⁹, barwne mandarynki chińskie czy bażanta srebrzystego ułożsianego z mitycznym białym feniksem. Innymi mieszkańcami ogrodów są alpaki ³⁰.

Ogrody Biblijne

To największy w Polsce obiekt tego typu. Ogrody są adaptacją objawienia zawartego w Piśmie Świętym wyrażoną za pomocą krajobrazu i kompozycji roślinnych. Znaleźć można w nich rośliny wymienione na kartach Biblii lub występujące na terenie Ziemi Świętej. Ogrody podzielono na pięć stref

tematycznych: Ogród Historii Zbawienia, Ogród Krajobrazów Biblijnych, Winnica Pańska i Nauka Proroków, Dziecięcy Ogród Biblijny oraz Ogród Zakochanych.

Wody mineralne

Największym bogactwem gminy są naturalne lecznicze wody mineralne zaliczane do szczaw. Bogate zasoby wód mineralnych stały się w XX w. podstawą zorganizowania lecznictwa uzdrowskiego. Na terenie gminy znajdują się uzdrowska Muszyna-Złockie i Żegiestów. Wody wykorzystywane są do kuracji pitnych, kąpeli i inhalacji w ośrodkach sanatoryjnych, gdzie leczy się choroby układu oddechowego i układu trawienia, choroby nerek i dróg moczowych oraz schorzenia reumatologiczne i endokrynologiczne. Na terenie gminy znajdują się ogólnodostępne pijalnie wód mineralnych (m.in. Antoni ²¹, Milusia ²⁷, Cechini, Ratuszowa ²⁸) oraz liczne naturalne źródła, w większości urządzone jako sezonowe pijalnie wód ²⁹.

Dzielnica uzdrowska Zapopradzie

Latem centrum życia turystycznego przenosi się do dzielnicy uzdrowskiej Zapopradzie. Niemniej popularnym jak muszyńskie ogrody miejscem jest nowoczesny kompleks rekreacji wodnej ³⁰. Oprócz odkrytych basenów, zjeżdżalni, jacuzzi, grotty sztucznej fali można skorzystać tam z niewielkiego parku linowego dla dzieci ³², aquazorbingu i minigolfa. Tuż nieopodal można zagrać mecz tenisa ziemnego na krytym lub odkrytym korcie. Pasjonaci rolek i deskorolek mają do dyspozycji skatepark ³¹. Jedną z topowych letnich

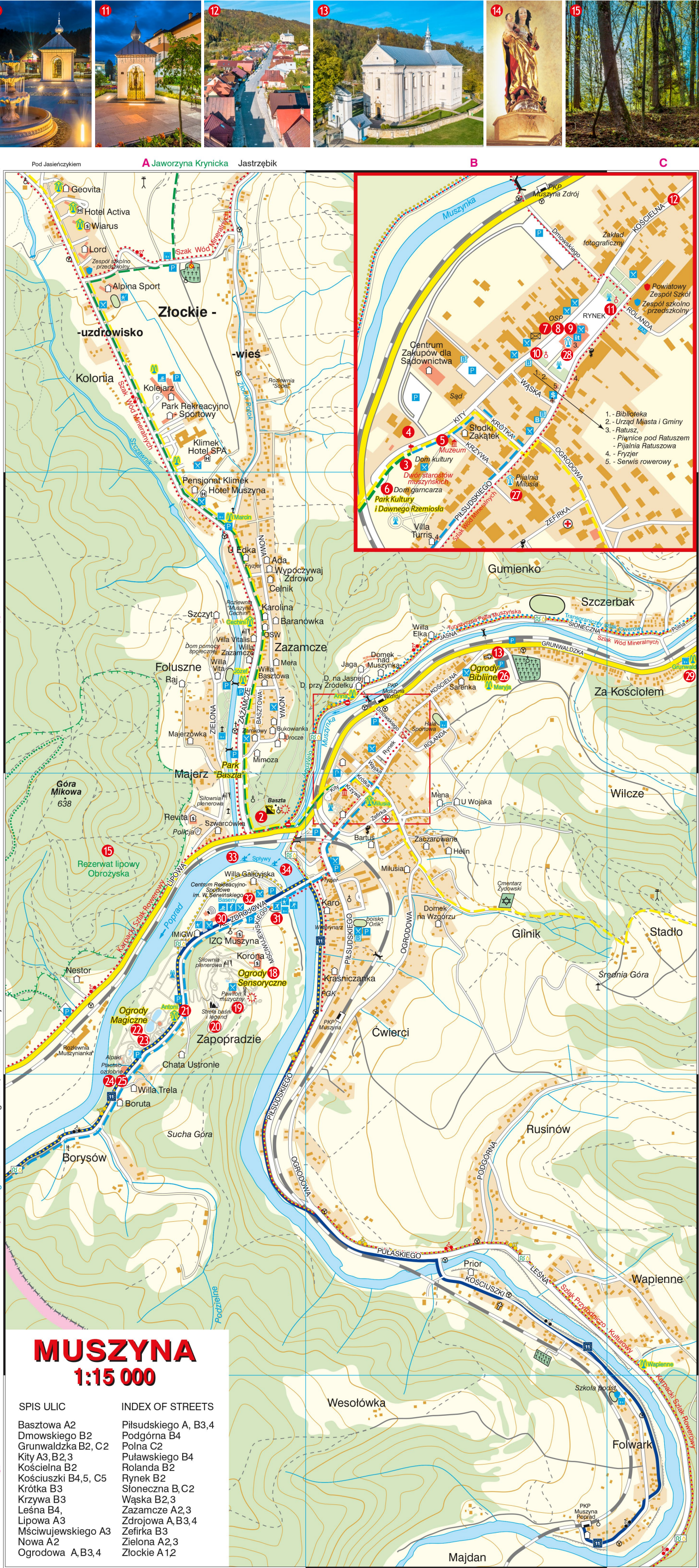
winohrady a uczenie proroków. Detská biblická záhrada a Záhrada pre zamilovaných.

Minerálne pramene

Najväčším bohatstvom obce sú prírodné liečebné minerálne vody, ktoré patria do kyseliek. Bohaté zdroje minerálnych vôd boli v 20. storočí základom pre zriadenie kúpeľnej liečby. Na území obce sú v prevádzke kúpele Muszyna-Złockie a Żegiestów. Voda sa využíva na pitné kúry, kúpele a inhalácie v záhradách kúpeľných domov, kde sa liečia ochorenia dýchacej sústavy, tráviacej sústavy, choroby obličiek a močových ciest, reumatické a endokrinologické problémy. Na území obce sú verejne dostupné kúpeľné pavilóny (napr. Antoni ²¹, Milusia ²⁷, Cechini, Ratuszowa ²⁸) a mnohé prírodné pramene prevažne upravené ako sezónne pavilóny.

Kúpeľná časť Zapopradzie

V lete sa centrum turistického života sťahuje do kúpeľnej časti Zapopradzie. Davy návštevníkov stretnete nielen v muszyńských záhradách, ale tiež v modernom komplexe vodnej rekreácie ³⁰. Okrem vonkajších bazénov, toboganov, perličkových kúpeľov, jaskyne s umelou vinou je aj menší detský lanový park ³², aquazorbing a minigolf. Hneď v susedstve si môžete zahrať tenis na krytom alebo vonkajšom kurte. Nadšenci kolieskových korčulí a skateboardov majú k dispozícii skate park ³¹. Jednou z najväčších letných atrakcií je rafting na pontónoch ³³ alebo splav na kajakoch ³⁴ po nieke Poprad.

atrakcji są spływy pontonami ³³ lub kajakami ³⁴ na rzecę Poprad.

Turystyka piesza

Okoliczne góry poprzecinane są siecią szlaków turystycznych PTTK, a najpopularniejsze z nich wiedą na Jaworzynę Krynicką ³⁵, Pustą Wielką i w Góry Leluchowskie. Najpiękniejsze widoki zobaczyć można z Jaworzyny, Malnika i na szlaku z Pustej do schroniska „Bacówka nad Wierchomlą”. Trasy te uzupełniają szlaki gminne (ze Szczawnika na Paleniec Żegiestowskią, do „Bacówki nad Wierchomlą” ³⁶, na Kotylnicy Wierch i Wielką Bukową).

Turystyka rowerowa

Muszyna i okolice to prawdziwe Eldorado dla miłośników dwóch kółek. Do ich dyspozycji są interesujące trasy rowerowe. Na łatwych i dość krótkich – wzdłuż alejek w Ogrodach Sensorycznych odnajdą się mniej wprawieni rowerzyści. Bardziej doświadczonym przypadną natomiast do gustu wymagające trasy długodystansowe (np. AquaVelo 11) ³⁷ i szlaki górskie ³⁸. Dla tych, którzy lubią dreszczyci emocji, ciekawą atrakcją jest Park Rowerowy. Specjalnie przygotowana trasa posiada ponad 100 wiraży i jest dedykowana dla rowerów FatBike oraz MTB.

Atrakcje zimą

Miłośnicy sportów zimowych mają do dyspozycji kryte lodowisko ³⁹, trasy do narciarstwa biegowego czy przejażdżki kuligiem ⁴⁰ oraz wspaniałe tereny do rozpoczęcia przygody ze skitouringiem. Popularną atrakcją jest SankoLandia ⁴¹ na zboczach Kotylniczego Wierchu. Możliwość jazdy na

Pešia turystika

Okolité hory pretína sieť turistických chodníkov vyznačených poľským turistickým spolkom PTTK, najpopulárnejšie z nich vedú na vrch Jaworzyna ³⁵, Pusta Wielka a do Leluchowských hôr. Najkrásnejšie panorámy sa rozprestierajú z vrchov Jaworzyna, Malnik a z turistického chodníka z Pustej k turistickéj chate Bacówka nad Wierchomlą. Tieto trasy sú doplnené obecnými chodníkmi (zo Szczawnika na Palenicu Żegiestowską, k chate Bacówka nad Wierchomlą ³⁶, na vrchy Kotylniczy Wierch a Wielka Bukowa).

Cykloturistika

Muszyna a okolie je skutočným eldorádom pre milovníkov cyklistických zážitkov. K ich dispozícii sú zaujímavé cyklotrasy. Na ľahkých a dosť krátkych trasách pozdĺž chodníkov v Senzorických záhradách si niečo nájdú pre seba začiatčníci. Tým skúsenejším sa určite zapáčia náročné dlhé trasy (napr. AquaVelo, EuroVelo 11) ³⁷ a horské chodníky ³⁸. Pre tých, ktorí majú radi adrenalín, je zaujímavou atrakciou Cyklistický park. Špeciálne upravená trasa má viac ako 100 ostrých zákrut a je určená predovšetkým pre bicykle typu FatBike a MTB.

Zimné atrakcie

Milovníci zimných športov majú k dispozícii zastrešené kľzisko ³⁹, bežkárske trate a výborné terény, kde môžu zažiť dobrodružstvo so skitouringom alebo obnoviť sa sánkovačkou. Populárnou atrakciou je SankoLandia ⁴¹ na svahoch vrchu Kotylniczy Wierch. Možnosť lyžovania a jazdy na

nartach i snowboardzie oferujú oásky v susediacich z Muszyną miejscowościach ³⁹ ⁴⁰. Dodając do tego fakt, że Muszyna posiada bazę noclegową o różnorodnym standardzie, odpowiednim na każdą kieszeń, daje nam to przepis na udany zimowy wypoczynek w górach. Dopełnieniem aktywnie spędzonego dnia może być oferta Wellness&SPA ⁴² proponowana przez kilka ośrodków na terenie gminy.

Wydarzenia kulturalne

W sezonie letnim odbywają się liczne cykliczne imprezy kulturalne. Najpopularniejsze z nich to: „Festiwal Wód Mineralnych”, „Galiocyjskie Spotkania Jazzowe”, „Jarmarki muszyńskie” i musicale ⁴³.

Wyjazdy na Słowację

Goszcząc w Muszynie, warto zajrzeć również na słowackie pogranicze np. do zaprzyjaźnionego z Muszyną Čirča, Bardejova ⁴⁴ ze starówką z listy UNESCO i Starej Lubowli z interesującym zamkiem ⁴⁵ i skansenem ⁴⁶.

Čirč ⁴² położony jest w północnej Słowacji, między górami Spiša i Szaryszu, u północno-zachodniego podnóża Gór Czergowskich. Najwyższym punktem regionu jest Minčol (1157 m n.p.m.) ⁴³. Miejscowość stanowi doskonały punkt wyjścia do pieszych wędrówek czy wycieczek rowerowych.

Pierwsze pisemne wzmianki na temat wsi pochodzą z 1248 r. W XVI w. prawdopodobnie istniała tu drewniana cerkiew. W 1997 r. przywrócono ruch na polsko-słowackim przejściu granicznym w Leluchowie, a w 2003 r. powstał Most Wyszehradzki na Popradzie. Główne zabytki Čirča to obiekty sakralne: kaplica Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy ⁴⁴, kaplica św. Jana Chrzciela w Viľšavcu (ok. 1770 r.), kaplica Świętej Trójcy na trasie na Górę Mariáňskú (ok. 1875 r.) oraz kościół z 1330 r. utrzymany w stylu barokowo-klasycystycznym ⁴⁵, z rzeźbą Chrystusa na krzyżu (1858 r.). We wsi zachowało się także kilka starodów, w tym jeden 100-letni ⁴⁶. W Čirču działa Rusińskie Muzeum ⁴⁷ ze zbiorami dotyczącymi historii wsi i okolicy oraz zespoł folklorystyczny Čirčanka, który pielęgnuje rusińskie zwyczaje i tradycje. Wspólnym przedsięwzięciem lokalnych twórców muzycznych jest impreza „Čirčanske lato” ⁴⁸.

snowboardie ponúkajú strediská v obciach ³⁹ ⁴¹ susediacich s Muszynou: Keď k tomu pridáme skutočnosť, že Muszyna má bohatú ubytovacu základňu, s rôznym štandardom a rôznymi cenami – máme recept na vydanenú zimnú dovolenku v horách. Doplnením aktívne stráveného dňa môže byť ponuka Wellness&SPA ⁴² niekoľkých stredísk v obci.

Kultúrne podujatia

Počas letnej sezóny sa konajú mnohé cyklické kultúrne podujatia. Najpopulárnejšie z nich sú „Festiwal minerálnych vôd”, „Haličské jazzové stretnutia”, „Muszyńské jarmoky” a muzikály ⁴³.

Cesty na Slovensko

Počas pobytu v Muszynie nezabudnite navštíviť aj slovenské pohraničie – spriaznený s Muszynou Čirč, Bardejov ⁴⁴ s jeho pamiatkami starej mestskej časti zapísanými do zoznamu UNESCO a Starú Lubovňu so zaujímavým hradom ⁴⁵ a skansenom ⁴⁶.

Čirč ⁴² je položený na severnom Slovensku medzi horami Spiša a Šariša, na severozápadnom úpätí Čergova. Najvyšším bodom regiónu je Minčol (1157 m n. m.) ⁴³. Obec je dokonalým východiskom pre pešie aj cyklistické túry.

Prvé písomné zmienky o dedine pochádzajú z roku 1248. V 16. stor. pravdepodobne bola drevená cerkev. V roku 1997 bol opäť otvorený polsko-slovenský hraničný priechod Čirč – Leluchów a v roku 2003 bol vybudovaný Višegrádsky most cez Poprad.

Hlavnými pamiatkami v obci sú sakrálne objekty: kaplnka Zosnutia Presvätej Bohorodičky ⁴⁴, kaplnka sv. Jána Krstiteľa v časti Viľšavec (približne z roku 1770), kaplnka Svätej Trojice na trase na Mariáňskou horu (približne z roku 1875) a kostol z roku 1330 postavený v barokovo-klasicistickom štýle ⁴⁵ so sochou Krista na kríži (rok 1858). V dedine sa zachovalo aj niekoľko starých domov, jeden z nich má už 100 rokov ⁴⁶. V Čirči pôsobí Rusínske múzeum ⁴⁷ so zbierkami venovanými dejinám obce a okolia, pôsobi tu folklórny súbor Čirčanka, ktorý kultivuje rusínske zvyky a tradície. Spoločným predstavením miestnych hudobných tvorcov je podujatie Čirčské leto ⁴⁸.

